

Foto: TriArt

Shoplifters

Vi befinner oss i Tokyo. I ett hus, eller kanske snarare ett skjul, är fattigdomen och trångboddheten talande. Här möter vi människor som, vid en första anblick, verkar vara en "vanlig" familj. En dag ser de en liten flicka sitta utelåst. Hon är hungrig, har blivit misshandlad och följer därför villigt med dem hem. En kidnappning eller renat av en kärleksförklaring?

Allt eftersom vi lär känna dem framträder familjens dysfunktionalitet och gåtfullhet. Kommer vi att fördöma dem för deras handlingar eller kommer vi att ta dem till våra hjärtan?

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg. Våra filmhandledningar är gjorda för att ledsa dig som lärare i att använda filmmediets många möjligheter i undervisningen. Eftersom du bäst känner dina elever bör åldersrekommendationen ses som en fingervisning. Handledningen kan användas som en förberedelse, ett stöd och för att öppna upp för frågeställningar och diskussioner. Välj utifrån dina elevers behov, och den tid ni kan avsätta om ni vill diskutera utifrån tema, i samband med något särskilt skolämne eller djupstudera aspekter som exempelvis filmens form. Den här handledningen innehåller även klipp från filmen för att bistå både med ett tydligare diskussionsunderlag och ge stöd för minnet.

Före filmen

Innan ni ser en film, vare sig ni kliver in i biosalongen eller bänkar er i klassrummet, kan det vara bra att förbereda eleverna inför visningen. Dels för att sätta in eleverna i rätt sammanhang, men även för att göra dem nyfikna. En kort introduktion kan ge verktyg för eleverna att sedan diskutera och förstå de viktiga samhälls- och etiska frågeställningar som filmen berör. Det arbetet är särskilt viktigt när filmen, som i detta fall, utspelar sig i en annan miljö och kultur än vad många känner till. Inled därför med att ställa några frågor kring vad eleverna känner till om landet Japan.

- Vilket samhällsskick är rådande?
- Hur styrs landet?
- Tror ni att det är stora skillnader mellan fattiga och rika?

Efter filmen

När vi ser en film har vi olika förväntningar. Vi vill att den ska underhålla oss, lära oss något eller bara få oss att koppla av. Som pedagog har man dessutom specifika mål med sin filmvisning. Det kan handla om att man vill att eleverna ska få en inblick i ett givet tema eller att man vill att de ska lära sig hur man analyserar filmens formspråk. Oavsett vilket syfte du har med filmvisningen är det att betrakta som en fördel att direkt efter filmen fånga upp och formulera några spontana känslor och tankar.

Be eleverna berätta om sina känslor direkt efter filmen.

- Hur berörde filmen dem?
- Blev ni glada, ledsna, uppgivna, överraskade?
- Fundera i några minuter på filmens karaktärer.
- Vilken person berörde er allra mest i filmen? Varför?

Foto: TriArt

En viktig beståndsdel i filmens dramaturgi är dess inledningsscen. Gestaltningen av inledningsscenen ska få oss att stanna kvar, vilja veta mer, men även sammanfatta själva essensen av handlingen.

Tänk tillbaka på filmens inledningsscen.

- Vad händer?
- Hur gestaltas miljön?
- Hur framställs karaktärerna i inledningsscenen?

Filmen och läroplanen

Filmen *Shoplifters* kan användas som underlag för undervisning i många ämnen, framförallt Historia, Svenska, Religionskunskap och Geografi. Genom att reflektera och resonera kring filosofiska, etiska och livsåskådningsrelaterade frågor som filmen väcker kan elevernas förståelse, för såväl sin egen som andras identitet och värderingar, fördjupas. Dessutom behandlar filmen även universella teman som identitet, hem och rötter. Det hör till grundskolans värdegrund och uppdrag att ”skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse”

Ett antagande skulle kunna vara att huvudpersonernas liv och vardag skiljer sig mycket från våra liv. En främ-

mande verklighet skildras, i vilken våra fördomar och känslor sätts på spel.

Be eleverna fundera på hur vi i Sverige kan skapa förståelse och tolerans för människor som lever under fattiga förhållanden. Har de fördomar om människor som lever sina liv som karaktärerna i *Shoplifters* gör? Förändrades åsikterna under filmens gång?

Att jobba ämnesövergripande i skolan är ett arbetssätt som ständigt är aktuellt. Ett bra ämnesövergripande arbetssätt utgår från innehållet i ämnena och att pedagogerna, i det gemensamma, hittar en beröringspunkt att arbeta vidare med. I *Shoplifters* möter vi människor som har hamnat utanför samhället. Filmen skildrar en samhällsklass som sliter hårt för att få ekonomin att gå ihop. De lever ett utåt sett hårt liv, men gemenskapen och tilliten till varandra ger dem mening. I ämnet Religionskunskap ska eleverna dels behärska och dels kunna argumentera kring vardagliga moraliska problem, så kallade etiska dilemman. Snatteri är ett sådant dilemma.

- Att det är fel att stjäla ses som en självklarhet i vårt samhälle: Är detta en universell regel som alltid bör gälla eller kan det finnas situationer då snatteri är okej?
- Har man någon gång rätt att sätta sig över lagen?

Foto: TriArt

Klipp 1
Källa: TriArt

• Finns det konflikter karaktärerna emellan eller hjälper de istället varandra? Vad betyder det att tillhöra en grupp? Hur lyckas regissören skildra kontrasterna mellan fattiga och rika? Hur ser man att filmens karaktärer lever under fattiga förhållanden?

Beskriv även de olika etiska modellerna, pliktetik, regeletik samt konsekvensetik. Kan någon av teorierna rättfärdiga snatteri?

Filmens handling

I filmens inledning möter vi Osamu, en fadersfigur som befinner sig ute på stan. Med sig har han den 10-åriga pojken Shota. Tillsammans snattar de matvaror. På vägen hem möter de Yuri, en ensam flicka som, vid det första mötet, inte ser ut att må bra. Hon fryser och är utelåst på balkongen. Osamu och Shota bestämmer sig, efter en kort stund av tvivel, för att ta med henne hem till sitt hus. De välkomnar henne, ger henne mat, trygghet och sovplats.

Se klipp 1 (En ny familjemedlem)

Yuris första måltid. I klippet ser vi hur familjen bekantar sig med Yuri. De frågar vad hon heter, hur gammal hon är samt ger henne varm mat. Fundera på hur de får henne att känna sig välkommen, hur de får henne att känna sig som en del av gemenskapen

De märker att hon har brännmärken på armen samt att hon kissar på sig under första natten. Två tecken som

indikerar att Yuri tidigare inte bara har utsatts för vanvård av sina föräldrar utan även för misshandel.

Huset de bor i styrs av en äldre kvinna vid namn Hatsue. De små rummen i huset följer ingen planmässig logik och trångboddheten blir tydlig då rummen ständigt är fyllda av såväl vuxna som barn. Vi befinner oss i utkanten av Tokyo, i de fattiga kvarteren. Höga moderna byggnader runt omkring dem gör kontrasterna tydliga. De tvingas att vända på sina slantar för att ha mat för dagen, men detta till trots har de det synbart bra tillsammans. Hatsue låtsas bo ensam, men i själva verket hyser och försörjer hon två unga kvinnor, en man och en liten pojke. Då de är fattiga tvingas de vuxna ideligen jobba för att få ihop pengar till sin försörjning.

Se klipp 2 (Tycker du om gluten)

I klippet kan vi ana att familjen inte är helt överens om huruvida de ska behålla Yuri eller inte. Aki menar att det faktiskt rör sig om en kidnappning, medan Nobuyo å sin sida hävdar att det inte är det eftersom de inte har krävt någon lösensumma.

• Vem har rätt enligt er?

• Kan ni förstå samt sympatisera med deras åsikter och resonemang?

Den lilla flickan Yuri blir väl omhändertagen av sin nya familj. De vuxnas intentioner är att hon snart ska flytta tillbaka till sin familj. Misshandeln och vanvården till

KLIPP 2

Klipp 2
Källa: TriArt

trots. En dag tar de med henne ut i syfte att hon ska flytta hem. Då hör de skrik inifrån lägenheten där röster-na bland annat säger: “Jag ville aldrig ha henne”, varpå de bestämmer sig för att ta med henne hem till sig igen. En kärleksförklaring, men också en brottslig handling. När de ser på nyheterna att Yuris föräldrar anmält henne som saknad klipper de hennes hår och börjar kalla henne för ett annat namn. Den lilla flickan skolas in i snatteriet av de övriga i familjen.

I hemmet bor även Aki, en ung kvinna, som tjänar sitt uppehälle med hjälp av sexarbete samt Nobuyo, en moderlikande karaktär, som inleder en fin mor-dot-ter-relation där hon dyrt och heligt lovar att flickan aldrig ska behöva utsättas för våld igen. Hon förklarar att våldet aldrig kan vara flickans fel. Allt eftersom vi lär känna karaktärerna framstår det mer och mer tydligt att de kanske inte alls är släkt med varandra. De är istället “faderliknande” och “moderliknande” De kallar Hat-sue för farmor och Osamu uppmanar ständigt den unga pojken att kalla honom “far”. Något som Shota verkar motvillig till.

Se klipp 3 (Trolleri)

Familjen lever ett liv fyllt av kriminalitet och fattigdom. Som en kontrast till det försöker Osamu här istället visa på lekens betydelse för de små barnen. När han utför sina trolleritrick fångar han deras intresse och för en kort stund glömmer de hur tungt livet är. De får vara barn och på det sättet uppleva glädje och lycka.

- Titta på klippet och sätt ord på vad ni känner när ni ser det.

- Vad kan leken ha för betydelse i ett barns liv?

- Kan leken hjälpa till att förtränga det som är tungt och dystert?

Se klipp 4 (En dag på stranden)

Merparten av filmen utspelar sig antingen i hemmet eller på stan där karaktärerna utför sina brott. En dag lämnar de sin bostad för att istället bege sig till stranden. För en kort stund glömmer de sin lott i livet och får istället chansen att agera som en “vanlig” familj som är på en gemensam utflykt. De slappnar av, tränger undan sina bekymmer och upplever en gemensam och tillika lycklig stund.

- Titta på klippet och fundera på hur karaktärerna gestal-tas i denna scen.

- Upplevs de annorlunda jämfört med hur de upplevs i stadsmiljön?

- Vad tror ni att regissören vill förmedla till oss?

Allt eftersom handlingen fortskrider kan vi ana att Shota blir allt mer kritiskt inställd till livet han lever. Hans blick och kroppsspråk blir mer och mer ifrågasättande. Då snatteriet ses som ett naturligt inslag i deras liv lär de även Yuri att snatta. Hon får följa med på deras dagliga rundor.

Se klipp 5 (Snatteri)

I klippet får vi följa Shota, Osamu och Yuri och deras

KLIPP 3

Klipp 3
Källa: TriArt

väl inövade snatteri. De har en gemensam plan och på ett systematiskt och noga uträknat sätt lyckas de stjäla några fiskespön från en affär. Under ett pågående snatteri märker Shota att Yuri är på väg att åka fast. Han bestämmer sig då för att låta sig haffas eftersom han inte vill att Yuri ska fortsätta snatta. Polisen griper honom och myndigheternas arbete sätts igång. Allt rämnar. Farmoderns pension, som det har pratats om genomgående i filmen, är ingen pension utan istället underhåll från Akis föräldrar. Den andra hemligheten som träder fram är att Nobuyo tidigare blev misshandlad av sin förra man, varpå hon slog ihjäl honom med hjälp av Osamu, hennes älskare. Deras identiteter och vänskapsband stärks av deras gemensamt utförda dåd. Dessutom får vi reda på att Shota kidnappades från en bil på en parkering som liten pojke.

Familjen har genom hela filmen varit en central och viktig utgångspunkt. I den skapas det goda, det gemensamma och således också kärleken dem emellan. De har ställt upp för varandra. I en illusion, eller snarare en längtan över ett sammanhang och samhörighet. När Shota åker fast spricker drömmen om familjen. Nobuyo hamnar i fängelse och Yuri lämnas åter till sina föräldrar.

Filmens form och innehåll

Vad är en familj?

Shoplifters handlar om en familj. Men kanske inte som en enhet som vi associerar med begreppet familj. Den handlar snarare om fantasin av familjen. En naiv önskan om att få uppleva gemenskap, trygghet och samhörighet.

I filmen återfinns citaten “man blir inte mamma bara för att man har fött ett barn” samt “ibland blir det bättre när du väljer din egen familj”.

- Hur kan man tolka ovan nämnda citat? Håller ni med om dem?
- Resonera kring vad begreppet familj egentligen betyder. Handlar det om blodsband? Eller handlar det om en samhörighet med likasinnande?
- Jämför med andra grupper där sammanhang och gemenskap är viktiga. En supporterklubb till ett fotbollslag, en ridklubb eller ett Fortnite-community.

Kriminalitet

I *Shoplifters* lär vi känna individer som av olika skäl, främst ekonomiska, hamnat utanför samhället. Deras brott, såväl tidigare utförda som aktuella, blir hemligheter som för dem närmare varandra. De formar deras identitet. Vi vet vad som anses vara rätt och fel. Som tittare är vi väl medvetna om att en kidnappning är ett brott, men i takt med att vi ser den kärlek och omvårdnad de ägnar den nya familjemedlemmen framstår det mer och mer som en kärlekshandling.

De begår brott, men på något sätt blir de ideligen förlåtna. Vi känner med dem, vill dem väl och blir oroliga när de ställs inför rätta hos de myndigheter som upprättar ordning i samhället.

- Vad är det i filmarens karaktärsbeskrivning som gör

▶ KLIPP 4

Klipp 4
Källa: TriArt

att vi åskådare "hejar på" huvudkaraktärerna trots att de, i lagens mening, är kriminella?

Åldrande och ensamhet

Japan beskrivs ofta som "världens snabbaste åldrande samhälle". Allt färre barn föds samtidigt som medellivslängden är hög. Statistik och forskning pekar på att 40% av landets befolkning kommer att vara äldre än 65 år inom 30 år. Regissören Hirokazu Kore-eda har i en intervju uttryckt att han med hjälp av filmens tema och budskap vill belysa den bristande välfärden i Japan. Ett annat centralt tema är individens plats i det japanska kollektivet. I filmen bor barn tillsammans med pensionärer på ett liknande sätt som vi levde i Sverige för 100 år sedan. På den tiden förlitade sig samhället på att man tog hand om varandra, vårdade sina relationer och hjälpte de gamla och sjuka.

- Kan ni se fördelar med att bo tillsammans över generationsgränserna?
- Skulle ni kunna tänka er att bo tillsammans era föräldrar när de blir gamla?
- Vad betyder egentligen välfärd? Gå igenom begrepp som makt, välfärd och samhällets utstötta. Fundera även på vad det innebär att det föds allt

färre barn i ett land samtidigt som medellivslängden blir allt högre.

- Fundera både utifrån ett samhälleligt och ett ekonomiskt perspektiv.

Filmens dramaturgi samt huvudpersoner

Shoplifters är en film som ständigt överraskar. Den utmanar våra invanda föreställningar om rätt och fel. Detta gäller såväl våra idéer om filmens formspråk som moral.

En films dramatiska struktur brukar allt som oftast följa samma mönster. Som betraktare är vi väl invaggade i det klassiska treaktsdramat, vare sig vi aktivt tänker på det eller inte. Det finns en början, en mitt och ett slut. En början där huvudkaraktärerna presenteras, en mitt där konflikten trappas upp, samt ett slut där vi får ta del av huvudpersonernas känslor vid en vinst eller förlust.

Huvudpersonen i en film kallas ofta för en protagonist, vilket är grekiska och närmast kan översättas med "tidig kämpe". Det är den person som först anträr scenen, som drivs av en god vilja och samtidigt framställs som berättelsens hjälte. På andra sidan står antagonisten, personen som står i

Klipp 5
Källa: TriArt

vägen och bekämpar protagonistens intentioner och välvilja. I de flesta filmer förväntas vi heja på protagonisten, hen ska vinna vår sympati och vi vill att hen ska segra i slutet. Vi söker helt enkelt efter en hjälte, en skurk och ett hot.

- Fundera över vem som egentligen är huvudkaraktär i filmen. Är det den 10-åriga killen, Shota? Är det "pappan", "farmodern", Yuri eller någon helt annan?
- Motivera varför ni anser att en viss person framstår som huvudkaraktär. Hur för hen handlingen framåt?
- Vems perspektiv får vi följa? Vem tycker ni är hjälte respektive skurk i *Shoplifters*? Finns de? Eller handlar det istället om antihjältar eftersom nästan samtliga karaktärer i filmen ägnar sig åt kriminell verksamhet?

Hemma och borta

Många filmer, så även *Shoplifters*, riktar viss kritik mot sitt eget land. I filmen belyser regissören Kore-eda den stundtals bristande välfärden i Japan. Han väljer att visa en annan familjekonstellation än den som normalt accepteras ur ett konservativt perspektiv. Detta har resulterat i två olika läger, de som hyllar hans filmkonst och de

som fördömer den. *Shoplifters* har å ena sidan hyllats av filmkritiker världen över, å andra sidan mött kritik från nationalistiskt håll på hemmaplan. Regissören anklagas i det senare fallet för att försköna kriminalitet och att samtidigt lyfta fram en familj som hålls ihop av vänskap och gemenskap istället för av blodsband.

Fundera på varför vissa människor i regissörens hemland Japan är kritiskt inställda till hans film. Tror ni att de tycker att han är för ärlig och rättfram eller kan det snarare handla om att de vill ha ett lyckligt slut, precis som de som erbjuds i en klassisk Hollywoodfilm? Vill de att landet ska vara stängt från andra länders influenser och påverkan? Finns det andra länder som är mer slutna och "hemliga" än Japan? Hur formar det invåarna i de länderna?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se

Regissören Kore-edas mest framstående filmer berör allt som oftast samma tematiska områden som död, familjerelationer och släktband.

Se hans tidigare filmer *Barnen som inte fanns*, (2004) samt *Sådan far, sådan son* (2013).

I den senare ställer han sig frågan om blodsband eller tiden man tillbringar tillsammans i en familj är viktigast. Jämför de olika filmernas form och tematik.

Läs på och samla fakta om regissören. Vem är han, hur var hans uppväxt, finns det händelser i hans liv som verkar ha format hans arbete med film?

Även den japanske regissören Hayao Miyazakis filmer behandlar ofta familjen och alternativa familjebildningar. Se exempelvis:

Spirited away (2003)

[Läs filmens handledning här.](#)

Kikis expressbud (2007)

[Läs filmens handledning här.](#)

Också andra filmer producerade av Studio Ghibli behandlar nära vänskap i relation till dysfunktionella familjerelationer.

Se exempelvis:

När Marnie var där (regi: Hiromasa Yonebayashi, 2017)

[Läs filmens handledning här.](#)

En annan film på samma tema är:

Kapernaum (regi: Nadine Labaki, Libanon, 2018)

[Läs filmens handledning här.](#)

PRODUKTIONSINFO

Japan 2018

Produktionsuppgifter

Manus & regi: Hirokazu Kore-eda

Medverkande: Kirin Kiki, Lily Franky, Sakuro Ando,

Mayu Matsuda, Jyo Kairi, Miyu Sasaki

Producenter: Matsuzaki Kaoru, Akihiko Taguchi

Tekniska uppgifter

Längd: 121 minuter

Åldersgräns: Från 7 år

Sverigepremiär: 2019-09-13

Svensk distribution: TriArt

Redaktion:

Text: Jonas Jarl

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, december 2019

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

www.filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.

www.filminstitutet.se/skolbio